آشنایی با نهضت بین المللی صلیب سرخ و هلال احمر

جمعیت هلال احمر
جمهوری اسلامی ایران

آشنایی با نهضت بین المللی صلیب سرخ و هلال احمر

ارکان نهضت بین‌المللی صلیب سرخ و هلال احمر

نهضت بین المللی صلیب سرخ و هلال احمر بزرگترین شبکه بشردوستانه جهانی است که از افراد آسیب دیده از سوانح و منازعات حمایت کرده و به آنان کمک می نماید. نهضت متشکل از تقریبا ۱۰۰ میلیون داوطلب، حامی و کارمند در ۱۹۱ جمعیت ملی می باشد که از سه بخش اصلی ذیل تشکیل شده است:

- کمیته بین‌المللی صلیب سرخ (ICRC)
- جمعیت‌های ملی (NS)
- فدراسیون بین‌المللی جمعیت‌های صلیب سرخ، هلال‌احمر و کریستال سرخ (IFRC)

۱. کمیته بین‌المللی صلیب سرخ (ICRC)

کمیته بین‌المللی صلیب سرخ سازمانی است بیطرف، بیغرض و مستقل که وظیفه بشردوستانه آن حفاظت از زندگی و کرامت قربانیان جنگ و خشونت‌های داخلی و یاری‌رساندن به آنها می‌باشد. کمیته بین‌المللی صلیب سرخ هدایت و هماهنگ‌سازی فعالیت‌های امدادی نهضت در منازعات مسلحانه را برعهده دارد و تلاش می‌نماید با ترویج و تقویت حقوق بین‌الملل بشردوستانه از بروز آلام انسانی جلوگیری و یا از شدت آنها بکاهد.

تاریخچه:

در ۲۴ ژوئن ۱۸۵۹ میلادی جنگی خونین میان ارتش‌های امپراتوری اتریش و امپراتوری فرانسه در محلی بنام سولفورینو در شمال ایتالیا در گرفت و در مدت ۱۶ ساعت نبرد چهل هزار نفر کشته و مجروح شدند. مجروحین زیادی بدون کمک و رسیدگی در صحنه جنگ افتاده بودند.

این حادثه تاثیر شگرفی بر هانری دونان، تاجر سوئیسی که به قصد تجارت از شهر سولفورینو در شمال ایتالیا عبور می‌کرد گذاشت به نحوی که پس از بازگشت به سوئیس کتابی تحت عنوان " خاطرات سولفرینو " چاپ نمود که در آن دو موضوع ذیل مطرح گردیده بود:

- ایجاد گروه‌هایی از داوطلبان در هر کشور در زمان صلح که برای کمک به مجروحان در زمان جنگ آماده باشند.
- متقاعد کردن کشورها برای پذیرش ایده حمایت از اشخاص کمک رسان و مجروحین در صحنه نبرد.

نخستین پیشنهاد به ایجاد جمعیت های ملی انجامید و پیشنهاد دوم راه را برای تدوین کنوانسیون ژنو ۱۸۶۴گشود که مبنای کنوانسیون های ژنو ۱۹۴۹ بود و اکنون از سوی تمامی دولت ها پذیرفته شده اند.

متعاقب این پیشنهادات در سال ۱۸۶۳ دونان به اتفاق ۵ تن از شهروندان ژنو ،**کمیته بین‌المللی امداد به زخمیان** را تاسیس نمود که پس از مدتی این کمیته به **کمیته بین‌المللی صلیب سرخ** تغییر نام داد. سپس مؤسســـین کمیته درصدد برآمدند تا افکار مطرح شده در کتاب دونان را جامه عمل بپوشانند از اینرو در پاسخ به دعوت این افراد ۱۶ دولت و ۴ مؤسسه نمایندگان خود را به کنفرانس بین‌المللی ۱۸۶۳ در ژنو اعزام نمودند و در همین کنفرانس بود که نشـان صلیب سرخ بر زمینه سفید تصـــویب گردید. در حقیقت سال ۱۸۶۳ سال تاسیس کمیته بین‌المللی صلیب سرخ شناخته می‌شود. به منظور تدوین حمایت از خدمات پزشکی در صحنه نبرد و به رسمیت شناختن کمیته بین‌المللی صلیب سـرخ ، دولت سـوئیس در سـال ۱۸۶۴ کنفرانس دیپلماتیکی برگزار نمود که در آن نمایندگان ۱۲ دولت شرکت کردند و معاهده‌ای را با عنوان **کنوانسیون ژنو برای بهبود شرایط مجروحان و نیروهای مسلح در میدان نبرد** تصویب نمودند.

بر طبق اساسنامه کمیته بین‌المللی صلیب سرخ اعضای اصلی آن از میان شهروندان سوئیسی انتخاب می‌شوند و بر طبق اساسنامه وظایف این کمیته به شرح ذیل می‌باشد:

- الف) حفظ و اشاعه اصول بنیادین نهضت
- ب) شناسایی جمعیت‌های ملی تازه تاسیس و تضمین اجرای شرایط شناسایی
- ج) اتخاذ وظایف محوله براساس کنوانسیون‌های ژنو در خصوص اعمال حقوق بین‌الملل بشردوستانه در منازعات مسلحانه
- د) تضمین کمک‌رسانی به قربانیان غیرنظامی و نظامی در مخاصمات مسلحانه و سایر درگیری‌های داخلی
- هـ) تضمین عملیات آژانس مرکزی جستجو
- و) کمک به آموزش پرسنل پزشکی جهت ارائه خدمات پزشکی نظامی و غیرنظامی به هنگام مخاصمات مسلحانه و آماده‌سازی تجهیزات پزشکی با همکاری جمعیت‌های ملی
- ز) انجام فعالیت جهت شناسایی و اشاعه حقوق بین‌الملل بشردوستانه قابل اعمال در منازعات مسلحانه
- ح) اجرای وظایف محوله به کمیته براساس تصمیمات کنفرانس بین‌المللی

نمایندگان کمیته بین‌المللی صلیب سرخ براساس کنوانسیون‌های ژنو از اردوگاه‌ها، زندان‌ها و سایر اماکنی که ممکن است اسرای جنگی در آن نگهداری شوند بازدید بعمل می‌آورند. هدف آنان از این بازدیدها بررسی شرایط فیزیکی و روانی بازداشتگاه‌ها و ارائه خدمات امدادی به اسرا، بازداشت شدگان و خانواده آنان می‌باشد. آنان همچنین مسائل بهداشت عمومی ناشی از منازعات و درگیری‌ها را مدنظر قرار داده و از اینرو خدمات فیزیوتراپی و توانبخشی به معلولان ناشی از درگیری‌ها و منازعات مسلحانه ارائه می‌نمایند.

۲. جمعیت های ملی

جمعیت‌های ملی واحدهای اساسی و اجرایی نهضت بین‌المللی صلیب سرخ و هلال احمر می‌باشند. آنها فعالیت‌های بشردوستانه خود را مطابق با اساسنامه و قوانین ملی خود و براساس اصول بنیادین نهضت به انجام می‌رسانند. جمعیت‌های ملی بعنوان معین مقامات دولتی کشورهای خود در زمینه های بشردوستانه فعالیت کرده و طیفی از خدمات از جمله برنامه‌های امدادی، بهداشتی و اجتماعی را ارائه می‌دهند.

جمعیت‌های ملی در کشورهای متبوع خود سازمان‌های ملی مستقلی هستند که فعالیت‌هایشان بر اصل داوطلبی قرار دارد. کاهش آلام انسانی، ترویج بهداشت و سلامت، پیشگیری از سوانح و برنامه‌های مربوط به آموزش، بهداشت و رفاه اجتماعی از مهمترین عرصه‌های فعالیت‌های آنان محسوب می‌گردد. جمعیت های ملی پس از احراز شرایط شناسایی از سوی کمیته بین‌المللی صلیب سرخ به عنوان یک جمعیت ملی دارای شرایط شناسایی به فدراسیون بین‌المللی معرفی شده و در نهایت در مجمع عمومی فدراسیون بین‌المللی به عنوان جمعیت ملی تازه تاسیس شده به رسمیت شناخته خواهند شد.

شرایط شناسایی جمعیت‌های ملی

بر حسب اساسنامه نهضت، شرایط ذیل برای به رسمیت شناخته شدن یک جمعیت ملی باید وجود داشته باشد:

۱ ایجاد جمعیت ملی در سرزمین یک دولت مستقل

۲ جمعیت ملی در آن کشور تنها جمعیت ملی موجود باشد.

۳ جمعیت ملی مورد نظر از سوی دولت قانونی آن کشور و بر اساس کنوانسیون‌های ژنو و قوانین ملی بعنوان یک جمعیت امدادی داوطلبانه معین مقامات دولتی در حوزه بشردوستانه به رسمیت شناخته شود.

۴ جایگاه مستقلی در کشور داشته باشد به نحوی که امکان اقدام براساس اصول بنیادین نهضت برای جمعیت فراهم گردد.

۵ از یک علامت مشخصه و متمایز منطبق با کنوانسیون‌های ژنو و پروتکل‌های الحاقی آن استفاده نماید.

۶ سازماندهی جمعیت ملی به گونه‌ای باشد که امکان اجرای وظایف محوله به جمعیت برحسب اساسنامه خود را داشته باشد. (از جمله آمادگی در هنگام صلح و منازعات مسلحانه)

۷ امکان بسط فعالیت‌های جمعیت ملی در تمامی قلمرو سرزمین خود

۸ به کارگیری اعضاء داوطلب و کارمندان بدون هیچگونه جهت‌گیری نژادی، جنسیتی، طبقاتی، مذهبی و یا سیاسی.

۹ داشتن تطابق با بخش‌های نهضت و همکاری با آنها

۱۰ رعایت اصول بنیادین نهضت و سرلوحه قرار دادن آنها و همچنین اصول حقوق بین‌الملل بشردوستانه در فعالیت‌های خود.

اساسنامه فدراسیون ، حقوق و وظایفی را برای جمعیت‌های ملی در نظر گرفته است که عبارتند از:

حقوق

- در مجمع عمومی نماینده داشته و در آن شرکت نمایند.
- جهت عضویت در ارکان اساسنامه‌ای فدراسیون کاندید گردند.
- از فدراسیون بخواهند که بعنوان نماینده آنها در سایر سازمان‌های بین‌المللی از حقوق آنان دفاع نماید.
- به صورت گروهی و یا فردی به مجمع عمومی و یا دیگر ارکان فدراسیون پیشنهاد ارائه کنند.
- امکان برقراری ارتباط مستقیم با فدراسیون را داشته باشند.

وظایف

- از پیگیری اهداف کلی فدراسیون حمایت نموده و تصمیمات مجمع عمومی و شورای نمایندگان را به اجرا درآورند.
- اصول بنیادین نهضت را در فعالیت‌های خود رعایت کرده و اطمینان حاصل کنند که این اصول در جمعیت نقض نمی‌شوند.
- حق عضویت خود را به فدراسیون بپردازند.
- دبیر کل فدراسیون را از هر گونه اصلاح در اساسنامه خود مطلع سازند.

همانگونه که بیان گردید انتخاب یک علامت مشخصه و متمایز بر طبق کنوانسیون‌های ژنو و پروتکل‌های الحاقی آن از جمله شرایط لازم برای شناسایی یک جمعیت ملی است. موضوع علامت از جمله موضوعات مهمی است که سعی می گردد به اختصار تاریخچه و روند انتخاب علائم مصوب در کنوانسیون‌های ژنو و پروتکل های الحاقی آن شرح داده شود.

علائم مصوب کنوانسیون های ژنو و پروتکل های الحاقی آن(صلیب سرخ، هلال احمر ، شیرو خورشید سرخ و کریستال سرخ)

پذیرش علامت متمایز واحدی که بتواند بیانگر حمایت از واحدهای خدمات پزشکی متعلق به نیروهای مسلح، داوطلبان کمک‌رسانی و قربانیان مخاصمات مسلحانه باشد، یکی از اهداف اصلی کمیته پنج نفره‌ای بود که در فوریه ۱۸۶۷ برای مطالعه پیشنهادات دونان گرد هم آمدند. این کمیته که بعداً به نام کمیته بین‌المللی صلیب سرخ نامیده شد، علامت یا نشانی را برگزید که تحت عنوان علامت صلیب سرخ نامیده می‌شود.

علامت مورد نظر این کمیته می‌باید ساده بوده و از فاصله دور قابل شناسایی و برای همگان شناخته شده باشد به همین جهت کنفرانس دیپلماتیک سال ۱۸۶۴، نشان صلیب سرخ در زمینه سفید که برعکس رنگ‌های پرچم سوئیس بود را برگزید.

در سال ۱۸۷۶ دولت عثمانی بجای استفاده از نشان صلیب سرخ از معکوس رنگ‌های پرچم خود یعنی هلال قرمز در زمینه سفید برای جمعیت‌ملی خود استفاده کرد و در عین حال پذیرفت که به علامت صلیب سرخ که توسط طرف دیگر استفاده می‌شود، احترام بگذارد. بعدها بسیاری از کشورهای اسلامی علامت هلال احمر را به عنوان نشان جمعیت ملی خود به کار بردند. اما این علامت در برگسرنده مفهوم مذهبی برای کشور استفاده کننده نیست به عنوان مثال دو کشور مسلمان اندونزی و لبنان از هلال‌احمر استفاده نمی‌کنند.

در دوران پادشاهی ناصرالدین شاه قاجار بود که برای نخستین بار، ایرانیان جهت پیوستن به کنوانسیون‌های بین‌المللی در خصوص تشکیلات بین‌المللی صلیب سرخ، تلاش نمودند. در دسامبر ۱۸۷۴ ، دولت ایران کنوانسیون مصوب ۱۸۶۴ ژنو را پذیرفت. اما سال‌ها پس از این پذیرش، هیچ اقدامی جهت تاسیس موسسه و یا سازمانی که عامل اجرایی این کنوانسیون در ایران باشد، صورت نگرفت. در سال ۱۹۰۶، عبدالصمد ممتازالسلطنه، وزیر مختار وقت ایران در پاریس، بعنوان نماینده ایران در سومین کنفرانس بین‌المللی صلیب سرخ در ژنو، شرکت نمود و توانست موفقیت چشمگیری را در این کنفرانس برای ایران اخذ نماید. وی موافقت کنفرانس را در پذیرش نشان شیروخورشید سرخ به عنوان نشان رسمی دولت ایران برای جمعیت خود کسب نمود. چند سال بعد نیز این نشان مورد تایید کنفرانس دیپلماتیک صلیب سرخ در ژنو قرار گرفت.

به هر جهت، در سال ۱۹۲۳.م / ۱۳۰۱. ش، با کوشش‌های فراوان دکتر امیراعلم، اقداماتی برای تاسیس شیروخورشید سرخ با حمایت دولت صورت گرفت. در همین سال بود که دکتر امیراعلم مقررات وضع شده صلیب سرخ جهانی برای جمعیت‌ها را ترجمه و در اختیار احمد شاه قاجار، پادشاه وقت قرار داد تا وی پس از مطالعه آن، مقدمات تشکیل جمعیت را فراهم نماید. بر اساس این متن ترجمه شده، اساسنامه جمعیت شیروخورشید سرخ ایران تهیه و در اسفند ۱۳۰۱ شمسی به امضای ولیعهد، محمدحسن میرزای قاجار رسید. نخستین جلسه رسمی کمیته مرکزی جمعیت در مرداد ماه سال ۱۳۰۲ تشکیل گردید. در سال ۱۳۰۸.ش بود که کنفرانس دیپلماتیک ژنو ، نشان شیروخورشید سرخ را در کنار نشان‌های هلال احمر و صلیب سرخ، به عنوان نشان امدادی و دارای مصونیت در میادین نبرد به رسمیت شناخت.

پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران، بنا به تقاضای دولت جمهوری اسلامی ایران نام جمعیت شیروخوشید سرخ ایران به جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی تغییر یافت. در سال ۱۳۵۹ دولت ایران به دولت سوئیس (مرجع نگهدارنده اسناد کنوانسیون‌های چهارگانه ۱۹۴۹ژنو) اطلاع داد که در کارهای امدادی و خیریه به جای علامت شیروخورشید از علامت هلال احمر، استفاده خواهد کرد. در نتیجه در اجلاس مجمع عمومی اتحادیه بین‌المللی جمعیت‌های صلیب سرخ و هلال احمر و شیرخورشید سرخ ایران که در مانیل برگزار شد، نام و علامت شیرخورشید سرخ از اساسنامه و آئین نامه اتحادیه حذف گردید و سپس در بیست و پنجمین کنفرانس بین‌المللی در سال ۱۹۸۶ نام و علامت شیروخورشید سرخ از اساسنامه و آئین نامه نهضت حذف گردید.

هر سه علامت صلیب سرخ ، هلال احمر و شیر و خورشید سرخ در کنوانسیون‌های ژنو تحت عنوان علائم "ممیز" نام برده شده‌اند.

در فاصله تصویب علامت شیرو خورشید سرخ تا سال ۲۰۰۵ مجادلات و مباحثات بسیاری در خصوص یک علامت تمییز دهنده دیگر میان جمعیت‌های ملی وجود داشت اما به واسطه چالش‌های حقوقی و قانونی در این خصوص هیچ علامت دیگری مورد تصویب قرار نگرفته بود. نهایتاً در سال ۲۰۰۵ و پس از یکسری گفتگوهای فشرده سیاسی طی کنفرانس دیپلماتیک **"نشان کریستال سرخ "** بعنوان علامت حمایتی دیگر مورد تأیید قرار گرفت.

همانگونه که بیان گردید قدمت علامت بیش از یک قرن است و در این مدت بعنوان نماد حمایتی عمل می‌نماید. در حقیقت علامت به دو صورت **"ابزار حمایتی"** و **"ابزار تشخیصی"** عمل می کند.

بعنوان یک ابزار حمایتی در زمان مخاصمات مسلحانه، واحدهای خدمات پزشکی و کارکنان مذهبی نیروهای مسلح، بیمارستان‌های غیرنظامی، کارکنان پزشکی واحدها و وسایل حمل و نقل جمعیت‌های ملی و تمامی واحدها و وسایل پزشکی غیرنظامی و جمعیت‌های کمک‌رسان مجاز و به رسمیت شناخته شده حق استفاده از علامت را دارند.

در زمان صلح خدمات پزشکی و کارکنان مذهبی نیروهای مسلح دولت‌ها و واحدها و وسایل حمل و نقل پزشکی جمعیت‌های ملی میتوانند از علامت بعنوان یک ابزار حمایتی استفاده کنند.

بعنوان یک ابزار تشخیصی در زمان مخاصمات مسلحانه، جمعیت‌های ملی، فدراسیون بین‌المللی و کمیته بین‌المللی صلیب سرخ و در زمان صلح علاوه بر این سه مورد آمبولانس‌ها و ایستگاه‌های کمک‌های اولیه مجاز به استفاده از علامت هستند.

۳. فدراسیون بین‌المللی جمعیت‌های صلیب سرخ، هلال‌احمر و کریستال سرخ

فدراسیون بین‌المللی یک سازمان بشـــردوستانه مســـتقل و به دور از هرگونه جهت‌گیری سیاسی، قومی و مذهبی است که وظیفه آن هدایت و هماهنگ ساختن کمک‌های امدادی به قربانیان سوانح طبیعی و ساخت دست بشـــر است. فدراسیون بین‌المللی پس از پایان جنگ جهانی اول یعنی در سال ۱۹۱۹ در شهر پاریس تحت عنوان **لیگ جمعیت‌های صلیب سرخ** تاسیس گردید زیرا که وقوع جنگ نیاز به همکاری میان جمعیت‌های ملی را نشـــان داده بود. این جمعیت‌ها از طریق فعالیت‌های بشردوستانه خود موجب گردیده بودند میلیون‌ها داوطلب به سوی آن جمع شده و مجموعه عظیمی از تخصـص و انگیزه به وجود آید که اروپای ویران شده از جنگ نمی‌توانست به راحتی از وجود چنین منبع ارزشمندی چشم‌پوشی نماید.

در این میان هنری دیویسون، رئیس شورای جنگ صلیب سرخ آمریکا پیشنهاد کرد سازمانی بین‌المللی متشکل از جمعیت‌های ملی تاسیس گردد. که در نهایت در ۱۵ می ۱۹۱۹ لیگ جمعیت‌های صلیب سرخ با حضور جمعیت‌های ملی بریتانیا، فرانسه، ژاپن، ایتالیا و آمریکا تشـکیل گردید. این لیگ تا سال ۱۹۸۳ به کار خود ادامه داد و در این سال نامش به لیگ جمعیت‌های صـلیب سـرخ و هلال احمر تغییر یافت و در نهایت در نوامبر ۱۹۹۱ **فدراسـیون بین‌المللی جمعیت‌های صلیب سرخ و هلال‌احمر** عنوان تازه آن شد. در حال حاضر ۱۹۱ جمعیت ملی عضو فدراسیون می باشند.

فدراسیون بین‌المللی بزرگترین سازمان بشردوستانه جهان است که دبیرخانه آن در ژنو قرار دارد و بر طبق اساسنامه خود وظایفش به شرح ذیل می‌باشند:

الف - ارائه خدمات به جمعیت‌های ملی

- هدایت و هماهنگ‌سازی فعالیت‌های جمعیت‌های ملی و ارائه کمک به هر یک از جمعیت‌های ملی بنا به درخواست آنها
- ترغیب و ترویج کشورها به تاسیس و ایجاد یک جمعیت ملی مستقل و به رسمیت شناخته شده
- امدادرسانی به قربانیان سوانح
- کمک به جمعیت‌های ملی در آمادگی سوانح و امداد و سازمان‌دهی اقدامات امدادی آنها در عملیات بین‌المللی
- ترغیب و هماهنگ ساختن مشارکت جمعیت‌های ملی در فعالیت‌های مرتبط با هدایت و سلامت عمومی و ترویج رفاه اجتماعی با همکاری مقامات دولتی مربوطه

ب - فعالیت‌های بشردوستانه

- امدادرسانی به روش‌های قابل دسترس به تمامی اشخاص متاثر از سوانح
- ساماندهی، هماهنگی و اقدامات امدادی بین‌المللی مستقیم مطابق با اصول و قواعد امداد سوانح صلیب سرخ و هلال‌احمر مصوب کنفرانس بین‌المللی
- امدادرسانی به قربانیان مخاصمات مسلحانه، کمک‌رسانی در جهت ترویج و توسعه حقوق بین‌الملل بشردوستانه و ترویج این حقوق و اصول بنیادین مطابق با توافقات حاصله با ارکان نهضت
- حضور و نمایندگی از سوی جمعیت‌های ملی در عرصه بین‌المللی
- انجام سایر وظایف تفویض شده از سوی مجمع عمومی فدراسیون بین‌المللی
- انجام تعهدات تفویض شده توسط کنفرانس بین‌المللی

ارکان فدراسیون بین‌المللی

ارکان اساسنامه‌ای فدراسیون بین‌المللی عبارتند از:

- مجمع عمومی
- هیئت حاکمه
- ریاست فدراسیون

مجمع عمومی

عالیترین رکن تصمیم‌گیری فدراسیون است که هر دو سال یکبار تشکیل جلسه می‌دهد و متشکل از نمایندگان تمامی جمعیت‌های ملی است. مهمترین وظایف مجمع عمومی عبارتند از :

- تعیین سیاست‌های کلی حاکم بر فدراسیون بین‌المللی و جمعیت‌های ملی
- اتخاذ تصمیم در خصوص پذیرش جمعیت‌های ملی
- انتخاب رئیس فدراسیون بین‌المللی
- انتخاب ۴ جمعیت ملی (از هر منطقه جغرافیایی فدراسیون یک نفر) برای احراز پست نایب رئیسی فدراسیون بین‌المللی
- انتخاب جمعیت‌های ملی عضو هیئت حاکمه

- انتصاب اعضای کمیسیون‌ها و کمیته‌های اساسنامه‌ای
- تعیین بازرسان خارجی بنا بر توصیه هیئت حاکمه
- تصویب برنامه‌ها، بودجه و گزارشات مالی فدراسیون بین‌المللی بنا بر توصیه هیئت حاکمه
- تصویب میزان حق عضویت جمعیت‌های ملی بنا بر توصیه هیئت حاکمه و کمیسیون مالی
- اصلاح اساسنامه و رویه‌های اجرایی و تصویب هر گونه قانون لازم برای اجرای اساسنامه
- تصمیم‌گیری در مورد پیشنهادات ارائه شده از سوی جمعیت‌های ملی، هیئت حاکمه و دیگر ارکان فدراسیون بین‌المللی
- لحاظ نمودن گزارش‌های هیئت حاکمه و دبیر کل
- تائید و تصویب موافقتنامه‌های منعقده با کمیته بین‌المللی صلیب سرخ و سایر سازمان‌ها و موسسات بین‌المللی که برای جمعیت‌های ملی ایجاد تعهد نمایند.
- تصمیم‌گیری در مورد انتقال ستاد فدراسیون بین‌المللی

قابل ذکر است هر جمعیت ملی تنها دارای یک حق رای در مجمع عمومی است و حضـــــور اکثریت مطلق جمعیت‌های ملی در مجمع عمومی برای انتخاب ریاست فدراسیون الزامی می‌باشد.

هیئت حاکمه

هیئت حاکمه که در فواصل زمانی میان مجمع عمومی فعالیت می‌نماید به طور عادی دو بار در سال تشکیل جلسه می‌دهد و از اختیار اتخاذ برخی تصمیم‌ها برخوردار می‌باشد. هیئت حاکمه متشکل است از :

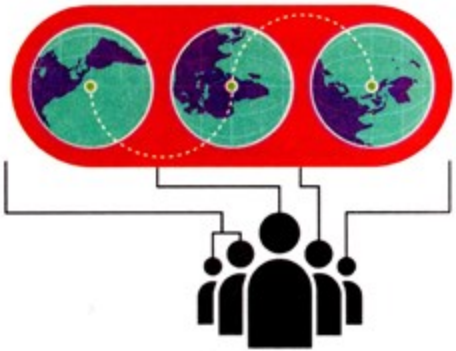

- ریاست فدراسیون
- چهار نایب رئیس منتخب از مناطق جغرافیایی فدراسیون
- نایب رئیس بنا به مقام (که همواره از جمعیت ملی سوئیس خواهد بود)
- ۲۰ جمعیت ملی (از هر یک از ۴ منطقه جغرافیایی فدراسیون ۵ جمعیت ملی)
- رئیس کمیسیون مالی
- رئیس کمیسیون جوانان
- رئیس کمیته حسابرسی و بررسی خطرات

هیئت حاکمه برای رسیدگی به موضوعاتی که از اهمیت بالایی برای جمعیت‌های ملی برخوردار می‌باشد گروه‌های کاری تشکیل می‌دهد.

مهمترین وظایف هیئت حاکمه به شرح ذیل میباشند:

۱ تصمیم‌گیری در مورد هرگونه موضوع اساسنامه‌ای و محوله از سوی مجمع عمومی به هیئت حاکمه

۲ انتصاب و عزل دبیرکل فدراسیون بین‌المللی

۳ تعیین سیاست‌ها برای عرصه‌های مختلف فعالیت فدراسیون بین‌المللی و جمعیت‌های ملی

۴ تفسیر تصمیمات مجمع عمومی و ارائه توصیه و رهنمود به ریاست و دبیرکل فدراسیون در تصمیمات مجمع عمومی

۵ نظارت بر اجرای وظایف محوله به فدراسیون بین‌المللی

۶ تدوین دستورکار موقت مجمع عمومی

۷ ارائه پیشنهاد و توصیه به مجمع عمومی

۸ ارائه اسامی اعضای پیشنهادی کمیته انتخاباتی به مجمع عمومی

۹ بررسی هرگونه موضوع مرتبط به اجرای وظایف فدراسیون بین‌المللی و ارائه توصیه و پیشنهاد در این خصوص به مجمع عمومی.

۱۰ ارائه گزارش درخصوص فعالیت‌ها و گزارشات مالی که از سوی دبیرکل و کمیسیون مالی ارائه می‌گردد و ارائه آن به مجمع عمومی جهت تصویب نهایی.

۱۱ تأیید موافقتنامه‌های کلی با کمیته بین‌المللی صلیب سرخ و دیگر نهادها و سازمان‌های بین‌المللی که احتیاج به تأیید مجمع عمومی نداشته باشند.

۱۲ پذیرش موقت جمعیت‌های ملی

۱۳ تصویب انتخاب کاندیداهای احراز پست معاون دبیرکل و یا مدیران

۱۴ تصویب ساختار دبیرخانه فدراسیون بین‌المللی که از سوی دبیرکل پیشنهاد شده باشد.

ریاست فدراسیون

رئیس فدراسیون عالیترین شخصیت فدراسیون بین‌المللی است که در قبال مجمع عمومی پاسخگو خواهد بود. ریاست فدراسیون باید تضمین نماید که فدراسیون بین‌المللی اهداف کلی خود را همانگونه که در اساسنامه مطرح گردیده دنبال می‌نماید. ریاست فدراسیون تحت نظر مجمع عمومی و هیئت حاکمه فعالیت می‌نماید تا کلیه امور فدراسیون بین‌المللی از جمله فعالیت‌های دبیرکل را هدایت نماید.

ریاست جمعیت باید در تمامی نشست‌های هیئت حاکمه و مجمع عمومی حضور داشته و وضعیت فدراسیون بین‌المللی را جهت بازبینی به مجمع عمومی ارائه نماید. در ضمن ارائه گزارش در خصوص بازرسان مستقل بین‌المللی به رسمیت شناخته شده به هیئت حاکمه و مجمع عمومی از دیگر وظایف ریاست فدراسیون محسوب می‌گردد. ریاست فدراسیون می‌تواند بخشی از وظایف خود را به هر یک از نواب خود تفویض نماید.

نواب رئیس فدراسیون بین‌المللی می‌توانند از سوی ریاست فدراسیون به طور فردی یا گروهی فراخوانده شوند تا به وی در انجام فعالیت‌هایش کمک نمایند. نواب رئیس منتخب می‌باید ارتباط میان حاکمیت و مجمع عمومی و همچنین هیئت حاکمه و جمعیت‌های ملی را تضمین نمایند. ترویج تصمیمات مجمع عمومی و هیئت حاکمه به ویژه در مناطق انتخابی خود از دیگر وظایف نواب رئیس می‌باشد.

کمیسیون‌ها و کمیته‌های اساسنامه‌ای فدراسیون بین المللی

کمیسیون‌ها و کمیته‌های فدراسیون بین‌المللی عبارتند از :

- کمیسیون مالی
- کمیسیون جوانان
- کمیته میانجی‌گری و تطابق
- کمیته انتخاباتی
- کمیته حسابرسی و بررسی خطرات

قابل ذکر است کمیسیون‌ها و کمیته‌های فوق‌الذکر نقش مشورتی دارند.

کمیسیون مالی متشکل از ۵ عضو و یک رئیس، کمیسیون جوانان متشکل از ۸ عضو و یک رئیس، کمیته میانجی‌گری و تطابق متشکل از ۱۲ عضو و یک رئیس ، کمیته انتخاباتی متشکل از ۴ عضو و یک رئیس و کمیته‌حسابرسی و بررسی خطرات متشکل از ۵ عضو و یک رئیس می باشند.

استراتژی‌های فدراسیون بین‌المللی جمعیت‌های صلیب سرخ و هلال‌احمر

استراتژی ۲۰۱۰

استراتژی ۲۰۱۰ راهنمای اقدامات فدراسیون طی سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۰ بوده است. استراتژی، ۳ راستای راهبردی را برای فدراسیون و جمعیت‌های ملی تعریف می‌کند تا از این منظر به ماموریتی مشترک که همانا **"بهبود زندگی مردم آسیب‌پذیر با بسیج توان انسانیت"** بود دست یابد.

در استراتژی ۲۰۲۰ فعالیت‌های فدراسیون حول ۴ عرصه محوری دور می‌زند که عبارتند از:

۱. ترویج ارزش‌ها و اصول بشردوستانه
۲. پاسخ به سوانح
۳. آمادگی در برابر سوانح
۴. بهداشت و مراقبت در اجتماع

استراتژی ۲۰۱۰ توسط مجمع عمومی در سال ۱۹۹۹ به تصویب رسید که نتیجه فرآیندی دو ساله از مشورت با جمعیت‌های ملی بود.

استراتژی ۲۰۲۰

فدراسیون بین‌المللی برای انجام اقدامات خود و جمعیت‌های ملی جهت هر بازه زمانی ده ساله، استراتژی به رشته تحریر در می‌آورد که آخرین آن استراتژی ۲۰۲۰ است.

استراتژی ۲۰۲۰ راهنمای اقدامات فدراسیون و جمعیت‌های ملی در طی سال‌های ۲۰۲۰-۲۰۱۰ می‌باشد. در استراتژی ۲۰۲۰ سه هدف استراتژیک به شرح ذیل منظور شده است:

۱. نجات زندگی افراد، حفاظت از معاش آنها و تقویت بازتوانی پس از سوانح و بحران‌ها
۲. ممکن ساختن زندگی سالم و ایمن
۳. ترویج جامعه شمولی و ارتقاء فرهنگ صلح و عاری از خشونت

در استراتژی ۲۰۲۰ براساس سه هدف استراتژیک فوق سه اقدام تواناساز ذیل در نظر گرفته شده است:

- ایجاد جمعیت‌های ملی صلیب سرخ و هلال‌احمر قدرتمند
- پیگیری دیپلماسی بشردوستانه به منظور پیشگیری و کاهش آسیب‌پذیری در دنیای جهانی شده
- عملکرد مؤثر در شان فدراسیون بین‌المللی

در استراتژی ۲۰۲۰، **مردم، درستی، مشارکت، گوناگونی، راهبری و نوآوری** به عنوان ۶ ارزش شناخته شده‌اند.

بازبینی استراتژی ۲۰۲۰

با گذشت ۵ سال از انتشار استراتژی ۲۰۲۰ فدراسیون بین‌المللی جمعیت‌های صلیب سرخ و هلال احمر کارگروهی را برای بازبینی میان - مدت این استراتژی تشکیل داد که هدف آن ارزیابی مستقل از دستاوردهای فدراسیون بین المللی و همچنین جمعیت‌های ملی در خصوص اهداف استراتژی ۲۰۲۰ بود. متعاقب انجام بازبینی میان - مدت ۴ عرصه که در استراتژی بدان پرداخته نشده بود و یا به عبارت دیگر ۴ عرصه دارای شکاف در استراتژی ۲۰۲۰ مشخص گردید که عبارت بودند از:

- بخش آموزش
- خدمات مربوط به خون
- سالمندان
- خشونت‌های مبتنی بر جنسیت و خشونت‌های داخلی

کار گروه بازبینی استراتژی ۲۰۲۰ پس از بررسی موارد در نهایت ۹ توصیه ارائه نمود که عبارتند از:

۱. ایجاد جمعیت‌های ملی قدرتمند
۲. تقویت توسعه سازمانی فدراسیون بین‌المللی جمعیت‌های صلیب سرخ و هلال احمر
۳. گسترش استفاده از برنامه ارزیابی ظرفیت سازمانی فدراسیون (OCAC) و اصلاح و تعدیل آن
۴. تقویت همکاری بین‌المللی برای پاسخگویی اضطراری
۵. تضمین آمادگی جمعی

۶ همسویی بیشتر برنامه ریزی جمعیت‌های ملی با استراتژی ۲۰۲۰

۷ تعیین اهداف در سطح فدراسیون جهت دستیابی به آن ها تا سال ۲۰۲۰

۸ همسویی برنامه و بودجه دبیرخانه فدراسیون با بازبینی میان مدت استراتژی

۹ ارتباطات مطمئن در خصوص هویت ، نقش و رسالت صلیب سرخ و هلال احمر

این کارگروه اولویت‌های اجرای این استراتژی را تا سال ۲۰۲۰ به شرح ذیل برشمرده است:

- آمادگی و پاسخگویی به سوانح و بحران‌ها
- کاهش خطر سوانح
- داوطلبان و جوامع
- نظارت و ارزیابی
- سیستم مدیریت سانحه
- اقدام جوانان
- وضعیت معین جمعیت های ملی
- مدافعه‌گری / دیپلماسی بشردوستانه

استراتژی ۲۰۳۰

استراتژی ۲۰۳۰ فدراسیون بین‌المللی جمعیت‌های صلیب‌سرخ و هلال‌احمر نه تنها چیستی فعالیت فدراسیون را با تغییر روبرو می‌سازد بلکه چگونگی فعالیت فداراسیون را نیز دستخوش تحول قرار می‌دهد. این استراتژی که در مجمع عمومی سال ۲۰۱۹ به تصویب می‌رسد پیشنهاد می کند تا رهبری و تصمیم گیری به سطح محلی ترین اجتماعات تغییر یابد. اندیشیدن فراتر از مرزهای صلیب سرخ و هلال احمر از طریق دخیل ساختن نقش آفرینان و شرکای کاری بیشتر از اولویت های این استراتژی است.

این استراتژی ۵ چالش جهانی و هفت دگرگونی را به عنوان تغییرات جهان امروز بیان می‌دارد.

در این استراتژی توضیح داده می شود که تغییرات دنیای امروز چگونه می توانند هم تهدید و هم فرصت برای بشریت و فعالیت‌های بشردوستانه بوده و جمعیت‌های ملی چه رویکردهای نوینی را برای مقابله با چالش‌های فرا رو می‌توانند اتخاذ نمایند. بدیهی است با شکل گیری تغییرات در چالش‌های دنیای امروزی ، جمعیت‌های ملی نیز الزام به تغییر رویکردهای خود نسبت به این چالش‌ها دارند.

استراتژی ۲۰۳۰
چارچوبی برای تغییر

۵ چالش جهانی

- تغییرات اقلیمی
- بحران و سوانح
- سلامت
- مهاجرت و هویت
- ارزش، قدرت و شمولیت

۷ دگرگونی

- نقش آفرینان قدرتمند محلی
- یک شبکه توزیع شده
- یک سازمان قابل اعتماد
- داوطلبی و جوانان
- اقدامات تأثیرگذار بشردوستانه
- تغییر شکل دیجیتالی
- تأمین بودجه و سرمایه برای آینده

نگاهی اجمالی به توافق‌نامه سویل ۱۹۹۷

توافقنامه سویل ۱۹۹۷ که عنوان کامل آن توافق در خصوص سازماندهی فعالیت‌های بین‌المللی ارکان نهضت بین‌المللی صلیب سرخ و هلال احمر می‌باشد، در ۲۶ نوامبر ۱۹۹۷ به موجب قطعنامه شورای نمایندگان به تصویب رسید. از نظر ساختار، توافق‌نامه مزبور از یک مقدمه و چهار بخش که مجموعاً مشتمل بر یازده ماده می‌باشد، تشکیل شده است. بخش اول (مواد ۱ تا ۴) به قلمرو و حیطه اجرایی توافق‌نامه، موضوع و هدف آن، اصول راهنما و اصول مدیریت (نقش راهبر و سازمان راهبر در عملیات امدادرسانی) پرداخته است. بخش دوم (مواد ۵ و ۶) به مقوله سازماندهی عملیات امدادرسانی بین‌المللی و همچنین مسئولیت‌های مربوط به مدیریت کلی و هماهنگی عملیات‌های امدادرسانی بین‌المللی در چارچوب نهضت پرداخته است؛ بدین طریق که در مخاصمات مسلحانه نقش راهبر به عهده کمیته بین‌المللی صلیب سرخ گذاشته شده است و در سوانح طبیعی نقش راهبر به عهده فدراسیون بین‌المللی و جمعیت ملی سانحه‌دیده گذاشته است. بخش سوم توافق‌نامه (مواد ۷ تا ۹) که به طور کلی به موضوع تقویت نهضت اختصاص یافته است، مسایل مربوط به توسعه جمعیت‌های ملی، همکاری کارکردی بین ارکان نهضت و مقوله ارتباطات، اصول بنیادین و حقوق بین‌الملل بشردوستانه را مورد توجه قرار داده است و نهایتاً بخش پایانی و چهارم (مواد ۱۰ و ۱۱) به بحث اجرای توافق‌نامه و مقررات نهایی مربوط به آن پرداخته است.

در ارتباط با اهداف این توافق‌نامه باید به موارد ذیل به عنوان مهمترین آنها اشاره نمود که به اختصار عبارتند از:

- ارائه پاسخگویی مؤثرتر به نیازهای بشردوستانه با استفاده بهینه از منابع نهضت؛
- افزایش و بهبود احترام بیشتر به اصول اساسی نهضت و حقوق بین‌المللی بشردوستانه؛
- ایجاد نهضت توانمند بین‌المللی صلیب سرخ و هلال احمر و همچنین تبادل دانش و اطلاعات؛
- آگاهی از نگرانی‌ها و چالش‌ها، تدوین مناسب راهکارهای مربوط به وظایف و مسوولیت‌ها و ... .

لازم به ذکر است که توافق‌نامه سویل در حال حاضر جزو اسناد بالادستی نهضت بین‌المللی صلیب سرخ و هلال احمر محسوب می‌شود و کلیه ارکان نهضت به مفاد آن در اجرای عملیات‌های امدادرسانی بین‌المللی به ویژه تقسیم کار و وظیفه‌ای که در این سند انجام شده است، پایبند هستند.

ارکان قانونی نهضت

نهضت بین‌المللی صلیب سرخ و هلال احمر دارای سه رکن قانونی است که چارچوب‌های اصلی تفکر و فعالیت‌های آن را تعیین می‌کنند.

ارکان قانونی نهضت عبارتند از:

- کنفرانس بین‌المللی صلیب سرخ و هلال احمر
- شورای نمایندگان نهضت بین‌المللی صلیب سرخ و هلال احمر
- کمیسیون دائمی صلیب سرخ و هلال احمر

۱. کنفرانس بین‌المللی

کنفرانس بین‌المللی عالیترین رکن تصمیم‌گیری نهضت است و مجمعی است برای بحث درباره امور مورد علاقه مشترک دولت‌ها و نهضت.

کنفرانس بین‌المللی صلیب سرخ و هلال احمر، هیئت‌های نمایندگی ذیل را از درون نهضت و نیز از دول امضاء کننده قراردادهای ژنو گردهم می‌آورد تا در محیطی غیرسیاسی درباره اقدامات عرصه بشردوستانه بحث و تصمیم‌گیری نمایند:

- جمعیت‌های ملی (در حال حاضر ۱۹۱ جمعیت ملی)
- کمیته بین‌المللی صلیب سرخ
- فدراسیون بین‌المللی
- دولت‌های امضاء کننده قراردادهای ژنو

کنفرانس بین‌المللی اصـولاً هر ۴ سـال یک بار برگزار می‌شـود اما برخی اوقات بنا به دلایلی برگزاری آن به تعویق افتاده و یا زودتر انجام می‌پذیرد. سـازمان‌های دولتی و غیردولتی زیادی در کنفرانس بین‌المللی بعنوان ناظر شرکت می‌جویند. هر یک از هیئت‌های نمایندگی حاضر در کنفرانس بین‌المللی تنها دارای یک رأی هستند.

وظایف کنفرانس بین‌المللی عبارتند از:

۱ کنفرانس بین‌المللی به وحدت و اتحاد نهضت و با رعایت کامل اصول بنیادین به دستیابی به مأموریت نهضت کمک می‌کند.

۲ کنفرانس بین‌المللی به توسعه و رعایت حقوق بین‌الملل بشردوستانه و همچنین دیگر میثاق‌های بین‌المللی مورد علاقه نهضت کمک می‌نماید.

۳ کنفرانس بین‌المللی برحسب توانمندی فردی و توزیع عادلانه جغرافیایی اعضای کمیسیون دائمی را طی انتخابات منصوب می‌نماید.

۴ کنفرانس بین‌المللی وظایف کمیته بین‌المللی و فدراسیون بین‌المللی را مشخص و تعیین می‌نماید.

۵ کنفرانس بین‌المللی زمان فعالیت ارکان فرعی کنفرانس را تأیید می‌نماید.

زمان و مکان برگزاری کنفرانس بین‌المللی توسط کمیسیون دائمی مشخص میگردد مگر آنکه در نشست قبلی کنفرانس در خصوص زمان و مکان نشـست آتی کنفرانس تصمیم‌گیری شده باشد. تمامی شرکت کنندگان در کنفرانس بین‌المللی باید به اصول بنیادین احترام بگذارند.

۲. شورای نمایندگان

شورای نمایندگان نهضت بین‌المللی صلیب سرخ و هلال احمر رکنی است که در آن نمایندگان تمامی بخش‌های نهضت گردهم می‌آیند تا در خصوص موضوعات مورد علاقه نهضت باهمدیگر به گفتگو بپردازند.

جمعیت‌های ملی، کمیته بین‌المللی صلیب سرخ و فدراسیون بین‌المللی در شورای نمایندگان حضور دارند. از آنجا که شورای نمایندگان اجلاس ارکان خود نهضت است، از این رو دولت‌ها در آن حضور ندارند. شورای نمایندگان در هنگام برگزاری هر کنفرانس بین‌المللی و مجمع عمومی تشکیل جلسه می‌دهد. هر سه نمایندگی جمعیت‌های ملی، کمیته بین‌المللی صلیب سرخ و فدراسیون بین‌المللی از یک رأی در تصمیم‌گیری‌های شورا برخوردار می‌باشند. شورای نمایندگان پیش از افتتاح هر کنفرانس بین‌المللی وظایف ذیل را برعهده دارد:

۱. پیشنهاد افراد به کنفرانس بین‌المللی جهت احراز پست‌هایی که در اساسنامه ذکر شده است. (رئیس و نواب رئیس کنفرانس و کمیسیون‌ها و گزارشگران کمیسیون‌ها)

۲. تصویب دستور کار موقت کنفرانس بین‌المللی

علاوه بر جمعیت‌های ملی شرکت کننده در شورای نمایندگان، آن دسته از جمعیت‌های ملی که در پروسه شناسایی هستند نیز می‌توانند در نشست‌های شورای نمایندگان حضور داشته باشند مگر آنکه شورای نمایندگان تصمیم دیگری بگیرد. شورای نمایندگان باید قطعنامه‌های خود را با اجماع به تصویب برساند. در صورت عدم دستیابی به اجماع امکان تصویب قطعنامه‌ها بنابر رویه‌های اجرایی وجود خواهد داشت. (۲/۳ آرای شرکت کنندگان در نشست)

۳. کمیسیون دائمی

کمیسیون دائمی، «امین» کنفرانس بین‌المللی است و مسئولیت آماده‌سازی آن را به عهده دارد. کمیسیون دائمی مرکب از نه عضو به شرح زیر است:

- پنج عضو به انتخاب کنفرانس بین‌المللی صلیب سرخ و هلال احمر
- دو عضو از کمیته بین‌المللی صلیب سرخ، که یکی از آنها رئیس کمیته خواهد بود.
- دو عضو از فدراسیون بین‌المللی، که یکی از آنها رئیس فدراسیون خواهد بود.

عمده وظایف آن عبارتند از:

- انتخاب زمان و مکان برگزاری کنفرانس بین‌المللی
- تهیه برنامه کنفرانس بین‌المللی
- آماده ساختن دستورکار موقت کنفرانس بین‌المللی جهت ارائه به شورای نمایندگان
- تهیه لیست ناظران در کنفرانس بین‌المللی

کمیسیون دائمی اعطاء جایزه هانری دونان را مدیریت میکند و هرگونه پرسش درخصوص نهضت را به شورای نمایندگان ارجاع می‌دهد. کمیسیون دائمی می‌تواند در صورت وجود اجماع میان اعضاء، ارکان موردی را در هنگام ضرورت ایجاد نماید. قابل ذکر است کمیسیون در سال ۳ بار تشکیل جلسه می‌دهد.

حقوق بین الملل بشردوستانه(IHL)

تعریف حقوق بین‌الملل بشردوستانه

حقوق، دانشی است که از طریق تنظیم قوانین و مقررات، روابط افراد را با یکدیگر تنظیم میکند و سامان می‌بخشـد، حقوق بین‌الملل هم به وضع قواعد می‌پردازد، اما اصول و قواعدی که حقوق بین‌الملل در پی تنظیم آنهاست اساساً روابط دولت‌ها را با یکدیگر تنظیم می‌سازد.

حقوق بین‌الملل بشردوستانه (که با عنوان حقوق جنگ هم شناخته می‌شود) یکی از شاخه‌های حقوق بین‌الملل است. حقوق بین‌الملل بشـردوستانه دربردارنده دو مفهوم اصلی است؛ اول اینکه اعلام می کند که هنگام در گرفتن درگیری مسلحانه،حق دولت‌ها در انتخاب روش‌ها و سلاح‌های جنگی نامحدود نیست و آنها فقط می‌توانند از آن دسته از روش‌ها و سلاح‌های جنگی استفاده کنند که رنج زاید و غیرانسانی ایجاد نکنند.

دوم اینکه، از حیات، سلامت و کرامت انسان‌هایی که در درگیری مشارکت نکرده یا به مشارکت خود در درگیری پایان داده‌اند (شامل غیرنظامیان، اسیران جنگی، مجروحان و بیماران)حمایت می کنند.

براساس این دو هدف در گذشته حقوق بین‌الملل بشردوستانه از دو شاخه جداگانه تشـکیل می‌شد. با این تفاسیر، حقوق بشـردوستانه (به عنوان شاخه‌ای از حقوق جنگ یا حقوق بین‌الملل مخاصمات مســـلحانه) مجموعه اصول و قواعدی است که ضمن تعیین حقوق حمایت از افراد انســـانی اعم از رزمنده یا غیررزمنده (غیرنظامی) و اموال غیرنظامی و حقوق طرف‌های متخاصم در مخاصمات مسلحانه اعم از بین‌المللی یا غیربین‌المللی تکالیف افراد انسانی و طرف‌های متخاصم را نیز در آن مخاصمات مشخص می کند.

مروری بر تحول تاریخی حقوق بین‌الملل بشردوستانه

مقررات حقوق بشردوستانه ریشه در تاریخ دارد . زیرا از ابتدای حیات جوامع بشری تاکنون همواره جنگ بین انسان‌ها وجود داشته و جنگ‌ها همیشه تابع نوعی مقررات بوده‌اند. مثلاً در لوح حمورابی قواعدی در مورد نحوه هدایت درگیری‌ها آمده است.

کتب آسمانی قرآن و انجیل هم در بردارنده قواعدی در مورد جنگ‌ها هستند. قرآن مجید در این میان موقعیتی ممتاز دارد و در آن به کرات بر رعایت اصول انسانی در هدایت و اداره جنگ‌ها تاکید شده است. همچنین در احادیث و روایات اسلامی نمونه‌هایی متعالی از قواعد حقوق بشردوستانه به چشم می‌خورد. اما این قواعد حقوقی، جنبه عرفی داشته و تدوین نشده بودند.

نخستین قانون بشردوستانه مدون و منظمی که از سوی یک دولت برای نیروهای مسلح تدوین شد، مجموعه قوانین لیبر بود. این مجموعه قوانین توسط دولت ایالات متحده آمریکا در سال ۱۸۶۳ تصویب شد و هدف آن تنظیم رفتار سربازانی بود که در ایالات متحده درگیر جنگ‌های داخلی بودند. اما این قانون هم جنبه داخلی داشت و فقط در ایالات متحده قابل اجرا بود.

اما منادی حقوق بین‌الملل بشردوستانه به مفهوم امروزی آن،هنری دونان بود. وی در سال ۱۸۵۹ پس از مشاهده جنگی خونین میان سربازان فرانسه و اتریش در محلی به نام سولفرینو، به شدت تحت تاثیر خشونت و رفتارهای غیرانسانی انجام شده در این جنگ قرار گرفته و پس از خاتمه جنگ، کتابی با عنوان " خاطرات سولفورینو" به رشته تحریر درآورد. او در این کتاب ضمن نکوهش رفتارهای غیرانسانی، پیشنهاد تصویب یک معاهده بین‌المللی برای کاهش خشونت در جنگ‌ها و فراهم‌آوردن زمینه امداد مجروحان و بیماران جنگ‌ها را ارائه داد. او همچنین پیشنهاد کرد که کمیته‌ای برای به اجرا گذاشتن این معاهده بین‌المللی ایجاد شودکنوانسیون ژنو ۱۸۶۴ به عنوان اولین کنوانسیون حقوق بشردوستانه به موضوع بهبود شرایط مجروحان در میدان‌های نبرد محدود شد. اما از آن پس ده‌ها معاهده و سند بین‌المللی با مضامین حقوق بشردوستانه به تصویب دولت‌ها رسید.

منابع حقوق بین‌الملل بشردوستانه

حقوق بشردوستانه اساساً دارای ریشه‌های عرفی است، اما سابقه تدوین و جمع‌آوری قواعد آن به قرن هفدهم میلادی باز می‌گردد. منابع حقوق بشردوستانه را می‌توان در قالب معاهدات، عرف، اصول کلی حقوقی و آثار حقوقی علما و دانشمندان حقوقی دسته‌بندی کرد که ذیلاً به تفصیل مورد اشاره قرار می‌گیرند.

الف- معاهدات:

مهمترین و موثرترین منابع حقوق بشردوستانه معاهدات هستند. مهمترین معاهدات بشردوستانه را می‌توان به سه دسته تقسیم کرد:

۱ معاهدات لاهه

۲ معاهدات ژنو

۳ سایر معاهدات

۱-**معاهدات لاهه :** شامل دو عهدنامه ۱۸۹۹ و عهدنامه‌های ۱۹۰۴ و ۱۹۰۶ و ۱۹۰۷ می‌باشد. بسیاری از مقررات عهدنامه‌های مذکور جنبه عرفی پیدا کرده‌اند.

۲- مهمترین معاهدات تشکیل دهنده **معاهدات ژنو** عبارتند از :

الف) عهدنامه ۱۲ اوت ۱۹۴۹ مربوط به بهبود وضعیت مجروحان و بیماران نیروهای مسلح در خشکی

ب) عهدنامه ۱۲ اوت ۱۹۴۹ مربوط به بهبود وضعیت مجروحان و بیماران و مصدومان دریایی نیروهای مسلح در دریا

ج) عهدنامه ۱۲ اوت ۱۹۴۹ مربوط به رفتار با زندانیان یا اسیران جنگی

د) عهدنامه ۱۲ اوت ۱۹۴۹ مربوط به حمایت از افراد غیرنظامی در زمان جنگ

هـ) پروتکل‌های الحاقی اول و دوم مصوب ۸ ژوئن ۱۹۷۷ مربوط به مخاصمات مسلحانه بین‌المللی و مخاصمات مسلحانه غیربین‌المللی

۳. سایر معاهدات : معاهدات متعدد دیگری در خصوص مباحث و موضوعات حقوق بشردوستانه وجود دارند که اهم آنها ذیلاً مورد اشاره قرار می‌گیرد:

۳-۱) کنوانسیون ۱۹۵۴ لاهه برای حمایت از اموال فرهنگی در زمان مخاصمات مسلحانه ؛

۳-۲) کنوانسیون منع یا محدودیت استفاده از سلاحهای شیمیایی (۱۹۸۰) ؛

۳-۳) کنوانسیون منع تکمیل، تولید و ذخیره سازی و کاربرد سلاح‌های شیمیایی و نابودسازی آنها (۱۹۹۳) ؛

۳-۴) کنوانسیون منع ذخیره‌سازی، تولید و تجارت مین‌های ضد نفر و منع استفاده و نابودسازی آنها (۱۹۹۷) ؛

۳-۵) اساسنامه دیوان بین‌المللی کیفری (ICC – ۱۹۹۸) ؛

۳-۶) پروتکل الحاقی به کنوانسیون حقوق کودک در مورد ممنوعیت بکارگیری کودکان در مخاصمات مسلحانه (۲۰۰۰) ؛

ب- عرف:

عرف جایگاه مهم و رفیعی در حقوق بشـــــــردوستانه دارد، به طوریکه طی سال‌های اخیر کمیته بین‌المللی صلیب سرخ مجموعه خاصی را تحت عنوان " حقوق بین‌الملل بشردوستانه عرفی " تدوین و نشر نموده است.

ج - اصول کلی حقوقی:

لازم به‌ذکر است که بسیاری از قواعد عرفی و معاهدات بشردوستانه بر اصول کلی حقوقی مبتنی است؛ اصول کلی حقوقی قابل اجرا در حقوق بشردوستانه عبارتند از : اصل وفای به عهد، اصل حسـن نیت، اصل عدالت و انصـاف، اصل منع سوء استفاده از حق، اصل جبران کامل خســارت و .... شایان ذکر است که امروز اکثر اصول کلی حقوقی به قواعد آمره تبدیل شده‌اند.

د- آثار دانشمندان:

- کتاب " حقوق جنگ و صلح" اثر " هوگوگروسیوس" به سال ۱۶۲۰ میلادی
- کتاب " حقوق و دادرسی جنگی، حقوق مدنی بیگانگان و مساله یکسانی تفسیر" اثر ریچارد زوخ استاد دانشگاه آکسفورد به سال ۱۶۵۰
- کتاب " مسائل حقوق عمومی " اثر وان بینکر شوک هلندی به سال ۱۷۳۷ میلادی

(این کتاب در دو بخش تهیه شده است که بخش نخست آن به قواعد جنگی، از جمله قواعد حقوق بشردوستانه پرداخته است)

اصول اساسی حقوق بین‌الملل بشردوستانه

در حقوق بین‌الملل بشردوستانه اصول ذیل به عنوان اصول اساسی نگریسته می‌شوند:

۱. اصل رفتار انسانی و عدم تبعیض

منظور از این اصل آن است که با همه انسان‌ها باید رفتاری انسانی و بدون هر گونه تبعیض ناشی از جنسیت، ملیت، نژاد، مذهب یا عقاید سیاسی صورت گیرد.

۲. اصل ضرورت نظامی

هر فعالیت نظامی باید براساس دلایل نظامی توجیه شده باشد. فعالیتی که فاقد ضرورت نظامی باشد ممنوع است. این بدان معناست که حمله به غیرنظامیان و کسانی که خارج از صحنه نبرد قرار دارند ممنوع است زیرا با این کار هیچ مزیت نظامی به دست نمی‌آید همچنین هر اقدامی که برحسب ضرورت برای انهدام اموال دشمن به عمل می‌آید باید با قواعد مربوط به تمایز و تناسب مطابقت داشته باشد.

۳. اصل محدودیت

معنای این اصل آن است که استفاده از سلاح‌هایی که آسیب‌های غیرضروری یا جراحات بیش از حد لزوم وارد نمایند، ممنوع است.

۴. اصل تفکیک

باید بین افراد و اموال نظامی و غیرنظامی تفکیک صورت گیرد از آنجا که حمله به افراد و اموال غیرنظامی ممنوع است نتیجه تفکیک آن است که از این افراد و اموال حمایت لازم به‌عمل خواهد آمد.

۵. اصل تناسب

صدمات اتفاقی ناشی از یک حمله در مقایسه با مزیت نظامی مستقیم و قطعی که از آن حمله انتظار می‌رود نباید بیشتر باشد. دیوان بین‌المللی دادگستری نیز در ارتباط با اصول حاکم بر ابزارها و سلاح‌های جنگی در پارگراف ۹۰ رای مشورتی ۱۹۹۶ خود در مورد کاربرد سلاح‌های هسته‌ای اعلام کرد که دو اصل تفکیک و تناسب اصول اساسی حقوق بشردوستانه می‌باشند.

۶. اصل حسن نیت

در هر گونه مذاکره میان طرفین متخاصم، اصل حسن نیت باید رعایت شود.

تفاوت " حقوق بین الملل بشردوستانه " و " حقوق توسل به زور "

شاید این پرسش مطرح شود که آیا حقوق بشردوستانه، اصل توسل به زور و اقدام به جنگ را ممنوع می کند؟ باید گفت که پاسخ این سوال منفی است. در حقیقت شاخه دیگری از حقوق بین‌الملل تحت عنوان حقوق توسل به زور یا حقوق بر جنگ (Jus ad bellum) در مورد ممنوعیت توسل به جنگ بحث می کند .

حقوق بین الملل بشردوستانه یا حقوق در جنگ (Jus in Bellum) می کوشد با وضع مقرراتی، از خشونت بی‌اندازه و غیرضروری در جنگ‌ها جلوگیری کند. برای رسیدن به این منظور، حقوق بین‌الملل بشردوستانه، حق دولت‌ها را در انتخاب سلاح‌ها و روش‌های جنگی محدود و از قربانیان درگیری‌های مسلحانه حمایت می کند. در حقوق بین‌الملل بشردوستانه هیچ توجهی به علت جنگ و قانونی یا غیرقانونی بودن آن نمی‌شود و تنها مسئله مورد نظر ، حمایت از قربانیان جنگ و کاهش خشونت ها در مخاصمات مسلحانه است. این همان چیزی است که با عنوان (حقوق در جنگ) یا حقوق بشردوستانه شناخته می‌شود.

تا پایان جنگ جهانی اول، جامعه بین‌المللی جنگ را ممنوع و غیرقانونی نمی‌دانست. در آن زمان، جنگ راهی معمول برای حل اختلافات دولت‌ها بود. اما پس از جنگ جهانی اول تلاش‌هایی برای ممنوع کردن جنگ آغاز شد و سرانجام منشور سازمان ملل متحد که در سال ۱۹۴۵ به تصویب دولت‌ها رسید توسل به جنگ را جز در حالت دفاع از خود ممنوع و غیرقانونی اعلام کرد.

مناسبات حقوق بین الملل بشر و حقوق بین‌الملل بشردوستانه

حقوق بشر و حقوق بین الملل بشردوستانه مکمل یکدیگرند. هر دو به دنبال حمایت از فرد هستند اما این کار را در شرایط مختلف و به شکل‌های متفاوت انجام می‌دهند.

حقوق بشر همواره و در همه شرایط اعم از جنگ و صلح از افراد حمایت می کند. مقررات حقوق بشر در صدد هستند دولت‌ها را وادار سازد تا حقوق افراد را محترم شمرده و رعایت آن را تضمین کنند.

شایان ذکر است مقررات حقوق بشر در زمان جنگ هم لازم الاجرا هستند. اما همه انواع حقوق بشر اعتبار یکسانی ندارند. برخی از انواع حقوق بشر هستند که در هیچ شرایطی و به هیچ وجه قابل تعلیق نیستند. به این گروه از حقوق بشر "هسته سخت یا حقوق بنیادین بشر" می گویند. در مقابل برخی از انواع حقوق بشر هم وجود دارند که دولتها می‌توانند در شرایط اضطراری، موقتاً و با ارائه دلیل موجه آنها را به حالت تعلیق درآوردند. نمونه این قبیل حقوق، حق آزادی رفت و آمد و آزادی اجتماعات است.

در زمان وقوع مخاصمات مسلحانه اعم از بین‌المللی و غیر بین‌المللی ، قواعد و مقررات حقوق بین‌الملل بشردوستانه قابلیت اجرایی پیدا می کنند که هدف آن حمایت از قربانیان جنگ‌ها و تنظیم نحوه هدایت مخاصمات است.

یکی دیگر از اهدف اصلی حقوق بین‌الملل بشردوستانه حمایت از حیات، سلامت و کرامت غیرنظامیان و رزمندگانی است که صحنه درگیری را ترک کرده‌اند. همچنین حقوق بین‌الملل بشردوستانه حق طرف‌های درگیری را در انتخاب روش‌ها و سلاح‌های جنگی محدود می کند. به این ترتیب می‌توان گفت که حقوق بین‌الملل بشردوستانه از "هسته سخت " حقوق بشر در زمان وقوع درگیری‌های مسلحانه حمایت می کند. این حمایت‌های اصلی شامل حق حیات، ممنوعیت بندگی و بردگی، ممنوعیت شکنجه و رفتارهای غیرانسانی و ممنوعیت عطف به ما سبق شدن قانون است. این حمایت‌های اصلی در هیچ حالتی قابل تعلیق نیستند. اگر مجموعه‌ای از این حقوق غیرقابل نقض را گردهم آوریم، مشخص می‌شود که هم حقوق بشر و هم حقوق بشردوستانه از برخی حقوق بنیادین حمایت می کنند.

قلمرو اجرایی حقوق بین الملل بشردوستانه

حقوق بین‌الملل بشردوستانه در شرایط ذیل قابل اعمال می شود:

منازعات مسلحانه بین‌المللی

منظور از منازعات مسلحانه بین‌المللی جنگ‌هایی است که در آن ارتش منظم دو دولت با یکدیگر وارد جنگ شوند.

منازعات مسلحانه غیربین‌المللی

منظور از منازعات مسلحانه غیربین‌المللی جنگ‌هایی است که در یک طرف آن نیروهای مسلح مخالف دولت و در طرف دیگر نیروهای مسلح دولتی قرار دارند. البته این نیروهای مسلح مخالف دولت باید سازمان یافته و دارای فرماندهی مسئول باشند.

پیش از این پروتکل دوم الحاقی ۱۹۷۷ مقرر میداشت که این گروه مسلح باید کنترل بخشی از سرزمین کشور را هم در دست داشته باشد اما این ضابطه اینک تغییر کرده و اساسنامه دیوان بین‌المللی کیفری که در سال ۱۹۹۸ به تصویب رسیده می‌گوید که داشتن کنترل بر بخشی از سرزمین لازم نیست و فقط کافی است که درگیری این گروه مخالف دولت، مدتی طولانی در جریان باشد.

اما در شورش‌ها و اغتشاشات داخلی، حقوق بین‌الملل بشردوستانه قابل اجرا نیست. در حقیقت در این قبیل ناآرامی‌های داخلی که از شدت کمی برخوردارند و به حد یک جنگ مسلحانه داخلی نمی‌رسند، مقررات حقوق بشردوستانه قابلیت اجرا ندارند و در عوض مقررات حقوق داخلی کشور مربوطه و برخی مقررات حقوق بشری لازم‌الاجرا هستند.

کمیته‌های ملی حقوق بین‌الملل بشردوستانه

قراردادهای ۱۹۴۹ ژنو و پروتکلهای ۱۹۷۷ آنها، معاهدات اصلی حاکم بر یاری‌رسانی و حفاظت از قربانیان منازعات مسلحانه هستند. برای آنکه تضمین‌هایی که این معاهدات در بردارند تامین شوند لازم است که دولت‌ها، شروط آنها را تا آخرین حد ممکن اجرا کنند. اجرای این شروط مستلزم آن است که دولت‌ها، شماری از قوانین و مقررات داخلی را وضع نمایند. همچنین، دولت‌ها مکلف‌اند شناخت قراردادهای ژنو و پروتکل‌های آن را هرچه گسترده‌تر اشاعه دهند. به دلیل طیف گسترده امور مربوط به این مسئولیت‌ها اجرای فراگیر مقررات حقوق بین‌المللی بشردوستانه نیاز به هماهنگ‌سازی و حمایت از سوی همه بخش‌های دولتی و دیگر نهادهای مربوط دارد.

برای تسهیل اجرای این فرآیند، برخی از دول، گروه‌های کاری متشکل از نمایندگان وزارتخانه‌های خود ایجاد نمودند که غالباً کمیته‌های ملی وزارتی برای اجرای حقوق بین‌الملل بشردوستانه یا کمیته‌های ملی حقوق بشردوستانه نام گرفته‌اند و شمار آنها در حال حاضر به بیش از ۶۰ کمیته رسیده است. کار این کمیته‌ها، ارائه خدمات کمکی و مشورتی به حکومت در اجرا و اشاعه حقوق بین‌الملل بشردوستانه است.

کمیته ملی حقوق بشردوستانه جمهوری اسلامی ایران که آیین نامه آن در سال ۱۳۷۸ به تصویب هیئت وزیران رسیده است. هم اینک در راستای ارائه خدمات مزبور انجام وظیفه می‌نماید. مقر کمیته مزبور، جمعیت هلال‌احمر جمهوری اسلامی ایران و رئیس و دبیر آن، رئیس و دبیرکل جمعیت هلال‌احمر می‌باشند.

اصول بنیادین نهضت بین‌المللی صلیب سرخ و هلال احمر

انسانیت

نهضت بین‌المللی صلیب سرخ و هلال احمر که زاده آرزوی انسان برای یاری رسانی بیغرضانه به زخمیان آوردگاه‌ها بوده است، امروزه می‌کوشد، در ظرفیت ملی و بین‌المللی خود ازآلام انسان‌ها در هرجا پیشگیری کرده و یا از آن بکاهد و هدف آن عبارتست از حفاظت از زندگی و سلامت انسان‌ها و تضمین احترام به آنها.
نهضت به ترویج درک متقابل ، دوستی ، همکاری و صلح پایدار میان تمامی افراد می‌پردازد.

بی‌غرضی

نهضت در مورد ملیت، نژاد، باورهای مذهبی و دیدگاه‌های طبقاتی یا سیاسی قائل به تبعیض نیست. تلاش آن بر تسکین آلام افراد است و تنها رهنمون آن نیاز این گونه افراد و الویت دادن به فوری‌ترین موارد تنگدستی و پریشانی است.

بی‌طرفی

به منظور تداوم برخورداری از اعتماد همگان، نهضت نمی‌تواند در مخاصمات جانب گیری کند و یا هیچگاه در درگیری‌هایی که ماهیت سیاسی، نژادی، مذهبی یا ایدئولوژیکی دارند، مداخله نماید.

استقلال

نهضت، مستقل است. جمعیت‌های ملی در عین آنکه معین دولت‌های خود در خدمات بشردوستانه و تابع قوانین کشورهای متبوع خود می‌باشند، اما باید همواره خود مختاری خود را حفظ کنند تا قادر باشند که مطابق با اصول نهضت عمل نمایند.

خدمات داوطلبانه

نهضت یک سازمان امدادی داوطلبانه است که انگیزه آن به هیچ وجه کسب منافع نمی‌باشد.

یگانگی

در هر کشوری تنها یک جمعیت صلیب سرخ یا هلال احمر می‌تواند وجود داشته باشد. این جمعیت می‌باید به روی همگان گشوده باشد و فعالیت‌های بشردوستانه خود را در سراسر قلمرو خود انجام دهد.

جهان شمولی

نهضت بین‌المللی صلیب سرخ و هلال احمر که در آن همه جمعیت‌ها از جایگاهی برابر برخوردارند و عهده دار مسئولیت‌ها و وظایف مشترکی در کمک به یکدیگر می‌باشند، نهضتی جهان شمول است.

جمعیت هلال احمر
جمهوری اسلامی ایران